

seringen af de europæiske konflikter og samtidig markerer eskaleringen af den militære og finansielle indsats efter 1625 og brutaliseringen af krigsførelsen.

Bogen dokumenterer netop nødvendigheden af omhu. Afgørende for sammenhængen er den viden, de to parter, Oxenstierna og Wallenstein sad inde med som grundlag for beslutningsprocesserne. Det gælder specielt Oxenstiernas overvejelser over Wallensteins uigennemskuelige manøvrer forud for katastrofen 1634. Bogen beskæftiger sig først og fremmest med de politiske (og finansielle) muligheder efter Lützen og Heilbronn-aftalerne 1632–33; den kunde nok have trukket de internationale perspektiver noget fastere op, men den dokumenterer, at Sveriges krav på *assecuratio*, Wallensteins personlige interesser og militære potentiel og det habsburgske hofs diplomati og intriger udelukkede enhver vej tilbage til situationen forud for krigen.

E. Ladewig Petersen

Henry Kamen: Spain in the Later Seventeenth Century, 1665–1700. London & New York, Longman 1980. xiii + 418 s., ill. £ 17.50.

Dr. Kamens bog er et lærd arbejde, men har også sin tese. Bogen sammenfatter ikke blot moderne, spansk specialforskning, men bygger i vid udstrækning også på selvstændige arkivstudier. Dens helt overvældende detailrigdom og trangen til at præsentere alle enkeltheder (ofte i form af vellagte og særdeles oplysende citater fra spanske kilder eller udenlandske iagttagere) gør overblikket vanskeligt, selv for den tålmodige læser. Alligevel fastholdes teserne konsekvent, dels karakteristiken af centralstyret som kabinetsstyre ikke uden indsigt og energi snarere end absolut monarki i traditionel forstand, dels opgøret med vore gangbare forestillinger om Spaniens tilbagegang, fordi landets *hidalgo*-mentalitet hindrede tilpasning til moderne normer (Hamilton, Cipolla). Hovedtesen, at tilbagegangen i sidste halvdel af 1600-tallet – og specielt efter ophøret af de ødelæggende epidemiske sygdomme i 1680'erne – afløses af symptomer på begyndende demokrafisk og økonomisk opgang, støttet af centrale eller lokale initiativer, er efter anmelderens vurdering næppe fuldt overbevisende dokumenteret; snarere nåede Spanien allerede da afgrundens bund. Men bogen fremlægger et vældigt materiale og mange synspunkter til debat, og den er trods sin detailrigdom fængslende læsning, ikke mindst kapitlerne om lokale handelsinitiativer i Valencia i slutningen af århundredet og om det spanske, mangeartede aristokrati. De afsluttende kapitler samler trådene frem til den spanske arvefølgekrig.

E. Ladewig Petersen

José Maria Alegre: Las relaciones hispano-danesas en la primera mitad del siglo XVIII. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague. Revue Romane numéro spécial 14. København, Akademisk Forlag 1978. 534 s.

Danmark-Norges forhold til udlandet i de første tiår efter afslutningen af den Store Nordiske Krig har aldrig påkaldt sig den historiske forsknings synderlige interesse, og hvad specielt angår de dansk-spanske forbindelser, er de ladet så godt som uomtalt. Forfatteren til ovennævnte værk, der er lektor i spansk ved Københavns universitet, har sat sig som mål at rette op på dette forhold, og at dømme efter det foreliggende resultat, som bebudes kun at være en begyndelse, vil de dansk-spanske forbindelser med tiden blive et af de grundigst studerede felter inden for kategorien 'bilateral diplomatisk historie'.